

Nr 31.

Ankom till riksdagens kansli den 9 maj 1939 kl. 6 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 244, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Hedlund* i Östersund *m. fl.* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring av lagen den 7 december 1934 om tillsättning av prästerliga tjänster att bestämmelsen om prästval utgår vid sådan tillsättning av kyrkoherdetjänst, som avses i 41 § 4 mom.

Beträffande de skäl som ligga till grund för motionärernas hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

Enligt lagen den 7 december 1934 om tillsättning av prästerliga tjänster gäller i fråga om kyrkoherdetjänst att, sedan ansökningstiden utgått, domkapitlet skall å förslag uppföra tre av de sökande, vilka därefter skola avlägga predikoprov. Å därefter hållen frågodagsförrättning äger församlingen kalla s. k. fjärde provpredikant, vilken uppföres på förslaget och får avlägga predikoprov. Valförrättning hålles sedan med församlingen.

Enligt 41 § gäller såsom huvudregel (1 mom.) att den som vid valet erhållit de flesta rösterna skall av domkapitlet förseas med fullmakt å tjänsten. Vissa undantag härifrån upptagas i följande moment. Har vid val till kyrkoherdetjänst fjärde provpredikant varit under omröstning, äger Kungl. Maj:t liksom tidigare tillsätta tjänsten. Har därvid någon av de å förslaget uppförda erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna och därjämte minst en femtedel av de röstberättigade deltagit i omröstningen, äger Kungl. Maj:t utnämna någon av de å förslaget uppförda (2 mom.), under det att i annat fall Kungl. Maj:t äger utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller ock någon till tjänsten behörig präst som anmält sig såsom sökande direkt hos Kungl. Maj:t (3 mom.). Härjämte skall (enl. 4 mom.), oavsett om vid val till kyrkoherdetjänst fjärde provpredikant varit under omröstning eller ej, sådan tjänst *var tredje gång den är ledig* tillsättas av Kungl. Maj:t, som därvid äger att till tjänsten utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller ock någon till tjänsten behörig präst som anmält sig som sökande hos Kungl. Maj:t. Jämväl beträffande domprostbefattning tillkommer tillsättningsrätten Kungl. Maj:t (5 mom.).

Motionärerna åsyfta att prästval icke skall förekomma vid s. k. tredjegångstillsättning enl. 41 § 4 mom.

Till belysande av detta lagrums förhistoria må anmärkas följande.

Vid 1925 års kyrkomöte framlades i särskilda motioner av prosten E. Leufvén och biskopen Viktor Rundgren m. fl. vissa riktlinjer för en prästvalsreform, vilka pläga sammanfattas under benämningen Leufvén-Rundgrens linje. Denna linje gick ut på, att var tredje gång en kyrkoherdetjänst bleve ledig densamma efter ansökan skulle på förslag av domkapitlet men *utan prov och val* tillsättas av Konungen. Berörda linje vann visserligen icke kyrkomötets anslutning men kom att spela en framträdande roll i den följande diskussionen. Tanken på en tredjegångstillsättning utan föregående församlingsval avvisades emellertid i det förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster m. m., som avgavs år 1932 av tillkallade sakkunniga (statens offentliga utredningar 1932: 35). I betänkandet uttalades, att en reform enligt Leufvén-Rundgrens linje komme att innebära ett icke oväsentligt brytande med den historiska utvecklingen å förevarande område samt att den risken icke torde vara utesluten, att i sådana fall, då en kyrkoherdetjänst skulle tillsättas utan att församlingen haft tillfälle att genom val uttala sig i frågan, den utnämmande myndigheten komme att fästa alltför stort avseende vid vederbörandes tjänstålder och formella meriter, under det att andra kvalifikationer av måhända större betydelse med hänsyn till den ifrågavarande tjänstens behov icke komme att vinna tillräckligt beaktande. De sakkunniga ansåge det följaktligen icke böra ifrågakomma att i större eller mindre utsträckning frångå församlingarna deras rätt att genom val medverka vid tillsättning av prästerliga befattningar.

Vid lagärendets föredragning i statsrådet den 9 februari 1934 ansåg sig departementschefen i huvudsak kunna instämma i vad de sakkunniga sålunda anfört. I fråga om den av honom förordade utvidgningen av den kungliga utnämningsrätten genom tredjegångsregeln anförde departementschefen härjämte, att då enligt 1910 års prästvalslag i alla de tämligen ofta förekommande fall, där fjärde provpredikant varit under omröstning, församlingens val icke vore avgörande utan utnämningsrätten förbehållits Kungl. Maj:t, det icke torde vara ägnat att väcka betänkligheter, att denna i prästvalslagen redan förekommande princip om utnämningsrättens överlämnande till Kungl. Maj:t erhöle en mera vidsträckt användning. Det vore nämligen alldeles givet, att vid utnämningsrättens utövande stort avseende alltid måste fästas vid den anslutning, som någon av de å förslaget uppförda kunde hava vunnit vid församlingsvalet.

De synpunkter, som departementschefen anfört i fråga om betydelsen av församlingsvalet vid tredjegångstillsättning, underströkos ytterligare vid behandlingen i 1934 års riksdag av det genom propositionen nr 154 framlagda förslaget till ny prästvalslag. Första lagutskottet, till vars handläggning propositionen hänsköts, anförde i avgivet utlåtande, nr 60, att utskottet hyst stor tvekan, huruvida det kunde låta sig göra att i enlighet med departementschefens förslag låta Konungen — bortsett från de fall då fjärde provpredikant varit under omröstning — tillsätta kyrkoherdetjänst var tredje gång utan att därigenom den rätt, som i flertalet församlingar av ålder till-

kommit menigheten, trädde för nära. Utskottet hade dock kommit till den uppfattningen, att en lösning, som tillgodosåge de av utskottet anförda synpunkterna, syntes närmast kunna vinnas i anknytning till den i propositionen föreslagna linjen under förutsättning, att Konungen vid utövandet av den utnämningssrätt, som skulle tillkomma honom, toge vederbörlig hänsyn till församlingarnas vilja. Utskottet förordade fördenskuil departementschefens förslag i förevarande avseende, under uttalande av den bestämda förväntan, att i de fall, då utnämningssrätten tillkomme Konungen, församlingens val likväl komme att tillmätas ett väsentligt inflytande på tjänstens tillsättning, där det visade en under avsevärt deltagande tydligt uttalad mening och valresultatet icke skulle leda till uppenbar orättvisa. Under den följande riksdagsdebatten framfördes från åtskilliga håll synpunkter, liknande dem motionärerna anført, utan att dessa synpunkter dock vunno gehör hos riksdagen.

Från lagförslagets behandling i 1934 års kyrkomöte må slutligen erinras, hurusom kyrkolagsutskottet i sitt av kyrkomötet godkända betänkande, nr 14, framhöll, att förslaget i fråga om församlingarnas och prästerskapets i vissa avseenden skiljaktiga intressen finge anses lyckligt avvägt, varvid utskottet för församlingarnas del betonade, att dessa ju beträffande alla tillsättningar av ordinarie präster bibehölles vid sin rätt att genom val tillkännagiva sin mening om vem som borde ifrågakomma till deras själsörjare.

Förevarande fråga upptogs i en motion, nr 25, vid 1936 års kyrkomöte. I betänkande, nr 8, som godkändes av kyrkomötet, avstyrkte kyrkolagsutskottet motionen, väsentligen under hänvisning till den korta tid som flutit från lagens tillkomst.

Frågan framfördes ånyo i två vid 1938 års kyrkomöte väckta motioner, nr 3 och 4.

Kyrkolagsutskottet, som i behandlade motionerna, anförde i betänkande, nr 8, följande:

»Till en början vill utskottet framhålla, att erfarenheterna av bestämmelserna om s. k. tredjegångstillsättning i 41 § 4 mom. i gällande lag om tillsättning av prästerliga tjänster varit olika i olika delar av landet under de knappa 4 år, lagen varit i tillämpning. På en del håll hava bestämmelserna fungerat utan att giva anledning till anmärkning, medan de på andra håll haft mindre önskvärda följder.

Hittills hava 93 kyrkoherdetjänster tillsatts enligt förevarande lagrum. Av dessa 93 utnämnda hava 20 varit sökande utom förslaget och 73 uppförda å förslaget. Utav sistnämnda 73 hava 51 vid valet erhållit högsta röstetalet medan 22 vid omröstningen stannat i minoritet. Samtliga dessa 22 hava innehåft förslagsrum framför den valde. I tre pastorat har fjärde provpredikant kallats. I två av dessa fall hava de av församlingen kallade utnämnts, medan i det tredje fallet en utav de av domkapitlet föreslagna utnämnts. Fördelningen å de olika stiften av dessa tredjegångstillsättningar framgår av nedanstående tabell.

Tabell över tredjegångstillsättningar av kyrkoherdetjänster.

S t i f t	Antal	U t n ä m n d		
		Den valde	Annan å förslag	Extra sökande
Uppsala	17	7	3	7
Linköping	7	5	2	—
Skara	5	3	1	1
Strängnäs	12	8	3	1
Västerås	10	5	3	2
Växjö	6	5	—	1
Lund	10	8	—	2
Göteborg	6	3	1	2
Karlstad	6	1	3	2
Härnösand	6	1	4	1
Luleå	4	3	1	—
Visby	1	1	—	—
Stockholm	3	1	1	1
Hela riket	93	51	22	20

Motionärerna hava framhållit bl. a. följande. Prästvalets särställning vid tredjegångstillsättning ledde till antingen likgiltighet för röstning eller häftig agitation. I förra fallet ansåge församlingen det lönlöst att rösta, enär Kungl. Maj:t likväl komme att utnämna den sökande, som enligt Kungl. Maj:ts mening vore den mest meriterade, vilken person eventuellt ej ens provpredikat och varit i fråga vid valet utan anmält sig såsom sökande utom förslaget. Här hade röstningen nedsjunkit till en tom formalitet. I senare fallet ville man försäkra sig om ett så stort röstetal för en viss kandidat, att dennes utnämning i möjligaste mån säkerställdes. Då föreläge risken, att församlinglivet för lång tid framåt uppreves, därest utnämningen komme att gå emot röstmajoriteten. Bestämmelserna om val i detta fall skapade därför ofta en ej oförklarlig bitterhet i församlingen.

Mot förslaget om uteslutande av bestämmelsen om val vid tredjegångstillsättning har anförts att nämnda förslag dock innebär en rubbning av den princip som hittills varit gällande, nämligen att församlingen genom val har att giva tillkänna sin mening om den som skall bliva församlingens präst. Denna församlingarnas valrätt måste betraktas såsom en stor tillgång för det svenska folket och innebär, principiellt sett, att prästen blir djupare förankrad i sin församling, än om han kommer dit så att säga kommenderad av en högre myndighet. Från denna synpunkt har man hållit före, att man endast i yttersta nödfall bör rubba på valprincipen, enär en dylik rubbning, en gång företagen, kan medföra att valprincipen över huvud tränges undan. Fråga är om verkligen ett sådant nödfall föreligger beträffande tredjegångstillsättningen. Mot den uppfattningen att dylikt nödfall föreligger har man anført, att om vid ett prästval stor röstsplittning förevarit, församlingen icke torde anse valprincipen desavuerad, därest Kungl. Maj:t skulle utnämna någon, som icke varit underställd församlingens val. Tvärtom torde det ha varit så, att församlingen i sin helhet blivit nöjd med att ingen av dem, som varit föremål för val, blev utnämnd. I själva verket torde det endast ha varit mycket få fall, att en präst som vid valet endast er-

hållit ett fåtal röster har blivit utnämnd, varigenom således valprincipen vid tredjegangstillsättning skulle ha blivit diskrediterad. Vidare kan framhållas, att tredjegangstillsättning i regel förekommer så sällan i en och samma församling, att även om Kungl. Maj:ts utnämning skulle kännas såsom en oförrätt, detta måste vara glömt av den generation, som skall rösta vid nästa tredjegangstillsättning.

Om valet vid tredjegangstillsättning avskaffas, måste proceduren, huru vid ifrågavarande tillsättningar skall tillgå, närmare bestämmas. För att åstadkomma en ersättning för det bortfallna valet har man föreslagit att församlingen dock borde få giva sin mening tillkänna på något sätt. Den möjligheten har framkastats att församlingens kyrkoråd eller kyrkofullmäktige skulle få tillfälle att avgiva ett motiverat förord, en utväg som dock av olika skäl förefaller mindre tilltalande. Så har hittills varje församlingsmedlem genom deltagande i omröstningen fått göra sin mening gällande, och det är att antaga, att därest kyrkoråd eller kyrkofullmäktige skulle avgiva något förord, enskilda församlingsmedlemmar skulle söka genom petitionslistor utöva inflytande vid tillsättningen av befattningen i fråga. Ett maskerat val skulle komma till stånd, vilket endast skulle verka förvirrande beträffande själva valprincipen.

I så fall vore att föredraga, att Kungl. Maj:t utan några slags mellanformer av val, sedan domkapitlet i vederbörlig ordning hade upprättat förslag, utnämnde till den lediga befattningen. Fråga uppstår då, huru förfaras skall med dem, som, enligt nu gällande bestämmelser, kunna utom förslaget söka den lediga befattningen. För närvarande inlämnas dylika ansökningar, sedan val har hållits. Bortfaller valet, böra alla ansökningar rimligtvis inlämnas samtidigt. Några skäl för en sådan omgång, att domkapitlet efter en första ansökningstid och sedan domkapitlet upprättat förslag skulle invänta en andra ansökningstid, kunna näppeligen förebringas. I varje fall, antingen det bleve en ansökningstid eller tvenne, måste de nuvarande bestämmelserna angående dem, som äro berättigade att söka utom förslaget, omarbetas, och förslag till dylik omarbetning föreligger icke.

Om vid tredjegangstillsättningar Kungl. Maj:t skulle utnämna utan föregående val av församlingen, så måste man utan tvivel räkna med att situationen vid utnämningen icke kommer att bli densamma som vid nuvarande tredjegangstillsättningar. Valproceduren utövar nu en stark sovring med avseende på dem, som söka den lediga befattningen. Valets bortfallande skulle säkerligen locka många sökande, som önskade erhålla transport till ett välbeläget pastorat — erfarenheten ger vid handen, att en präst numera i första hand för sina barns uppfostran söker transport, nämligen till pastorat, där läroverk finnes eller är så beläget, att kommunikationerna möjliggöra barnens skolgång på ort med läroverk. Ökningen av antalet sökande vid tredjegangstillsättning skulle lätt kunna motverka det syftemål, som man velat nå just genom tredjegangstillsättningarna.

Å andra sidan är det oförnekligt att i en stor församling, där valproceduren med nödvändighet måste bli omständlig, val vid tredjegangstillsättning under givna omständigheter kan te sig meningslöst och väcka olust beträffande valprincipen över huvud. Detsamma kan självfallet inträffa också i mindre församlingar, där valet åsamkar mindre besvär än i en stor stadsförsamling. För att i någon mån undanröja dessa olägenheter kunde det tänkas, att församling vid tredjegangstillsättningar tillfrågades, om man ville, att val skulle äga rum, varigenom klart markerades skillnaden mellan val vid tredjegangstillsättning och vid andra tillfällen.

Utskottet, som övertvägt de skäl, som anförts för och emot förslaget, inser till fullo det förfång för själva valprincipen och de olägenheter i

övrigt, som dessa val innebära. Mot förslaget talar emellertid dels det principellt betänkliga i att beröva församlingarna rätt att rösta, dels svårigheten att finna någon lämplig form för den församlingens opinionsyttring, som eventuellt bör träda i stället för valen, dels nödvändigheten att vid valens avskaffande skapa nya bestämmelser för rätten att ansöka utom förslaget och dels risken, att antalet sökande till begärliga befattningar skall svälla ut och förrycka utnämningarna.

Enligt utskottets mening hava ifrågavarande bestämmelser varit i tillämpning för kort tid, för att man skall kunna avgöra, huru de nackdelar, bestämmelserna medföra, skola kunna avhjälpas.»

På grund av vad sålunda anförts hemställde kyrkolagsutskottet, att motionerna icke måtte föranleda någon kyrkomötets åtgärd.

Vid kyrkolagsutskottets betänkande voro fogade reservationer
dels av herr Nygren, som anförde:

»Då kyrkolagsutskottet medgivit, att betydande nackdelar äro förenade med den nuvarande ordningen vid tredjegångstillsättning, anser jag, att utskottet bort tillstyrka den begärda utredningen.»;

dels ock av herr Söderlind, som anförde:

»Olägenheterna av ifrågavarande ordning vid de s. k. tredjegångstillsättningarna torde numera vara obestridda. Desamma ifrågasättas ej heller av kyrkolagsutskottet i dess föreliggande utlåtande. Sålunda har utskottet nu intagit en annan ståndpunkt än 1936 års kyrkolagsutskott. 1936 års kyrkolagsutskott uttalade nämligen, att det icke varit möjligt att under den korta tid, lagen hunnit verka, samla tillräckliga erfarenheter för att kunna bedöma lagens verkningar. Nu vitsordar utskottet, att ifrågavarande bestämmelser medföra förfång för valprincipen samt även i övrigt medföra olägenheter och nackdelar. Utskottet anser emellertid, att ifrågavarande bestämmelser varit i tillämpning för kort tid för att man skall kunna avgöra, huru dessa nackdelar skola kunna avhjälpas.

Jag vill härtill anmärka, att, då man — i likhet med utskottet — inser och erkänner förefintliga nackdelar hos ett visst system, konsekvensen i stället bort bli ett tillstyrkande av motionerna, vari ju i sak begäres en *utredning* angående dessa nackdelars undanröjande. Att låta ett konstaterat missförhållande fortsätta i syfte att en fortsatt erfarenhet skall utvisa lämpligaste sättet för missförhållandets avhjälpande, synes kunna innebära ett äventyrande av viktiga intressen — i detta fall intresset av att den allmänna uppfattningen om prästvalens betydelse och vikt icke förringas eller omintetgöres — samt därjämte måhända innebära ett visst underskattande av vederbörande myndigheters förmåga att under den föreslagna utredningsformen taga ståndpunkt till spörsmålet i fråga.

Jag anser förty, att utskottet bort föreslå kyrkomötet att i underdånig skrivelse hemställa om den begärda utredningen.»

Kyrkolagsutskottets hemställan bifölls av kyrkomötet med 38 röster mot 19, vilka avgåvos för ett av herr Söderlind under överläggningen framställt yrkande att kyrkomötet skulle besluta att i underdånig skrivelse anhålla om den utredning som begärts i de i ämnet väckta motionerna.

Enligt för utskottet tillgängliga uppgifter rörande de fall, i vilka Kungl. Maj:t under år 1938 tillsatt kyrkoherdetjänst — därav i ett fall fjärde provpredikant kallats — har i 20 av samtliga 43 fall Kungl. Maj:t utnämnt

den sökande, som vid valet erhållit högsta röstetalet; i 17 fall hade den utnämnde även erhållit biskopens och domkapitlets eller enderas förord. I 10 fall har sökande på förslaget utnämnts, därav i samtliga fall med undantag av ett i enlighet med förordet. I 13 fall har en på förslaget uppsatt sökande som ej erhållit högsta röstetalet utnämnts, därav i 4 fall med och i 9 fall emot förordet.

I förevarande motion anföres bland annat:

»Bestämmelsen om val vid tredjegångstillsättning av kyrkoherdetjänst har — därom lämnar erfarenheten under den relativt korta tid, som lagen tillämpats, tillräckliga vittnesbörd — medfört olägenheter av så allvarlig art, att en lagändring synes oss påkallad.

Det ligger i sakens natur, att det ej alltid går att upprätthålla den princip, på vilken tredjegångstillsättningen vilar, och samtidigt tillgodose de intressen, som kommit till uttryck vid valet.

I större församlingar och i församlingar med stora avstånd är valet förbundet med rätt stora uppoffringar av tid och även kostnader för de valberättigade. Det kan därför ifrågasättas, om denna besvärliga procedur bör äga rum, när det i alla fall blott är fråga om konsultativt val. Därtill kommer att väljarna i allmänhet förbise valets konsultativa karaktär och gripas därför av harm och missmod, då majoritetskandidaten får vika för den präst, som Kungl. Maj:t funnit vara mera förtjänt av ämbetet. — —

Givetvis måste en reform av här berörd innebörd medföra reviderade regler för tredjegångstillsättning. Sålunda kan det möjligen böra övervägas om — såsom ersättning för val — vederbörande kyrkoråd kunde få rätten att om rådet så önskar rådgivande uttala sig om de sökande. Detta en detaljfråga som liksom de detaljfrågor, som rullades upp vid kyrkomötet, bör utredas i samband med en utredning av huvudfrågan: valets avskaffande.

En lagändring i här berörd riktning upphäver icke principen om församlings rätt att själv välja sin präst, eftersom denna princip i fråga om de ämbeten, som tillsätts av Kungl. Maj:t, är genom 1934 års lag realiter upphävd.

Att bibehålla en bestämmelse, som utan att tjäna något praktiskt ändamål visat sig vålla irritation och i hög grad verka störande för ett harmoniskt församlingsliv, finna vi olyckligt.»

Enligt gällande bestämmelser om tillsättning av kyrkoherdetjänst skall sådan tjänst var tredje gång den är ledig tillsättas av Kungl. Maj:t. Även vid dessa s. k. tredjegångstillsättningar skall i vanlig ordning tjänsten kungöras till ansökan ledig, förslag upprättas av domkapitlet samt val av församlingen ske. Kungl. Maj:ts utnämningsrätt är i dessa fall ej inskränkt till dem som uppförts på förslaget eller ens dem som inom den stadgade ansökningstiden sökt tjänsten, utan Kungl. Maj:t kan utnämna någon som efter valet anmält sig såsom sökande direkt hos Kungl. Maj:t. Av uttalandena vid tillkomsten år 1934 av reglerna om tredjegångstillsättning framgår, att därmed avsågs att möjliggöra placering av prästmän som, ehuru förtjänta, av olika anledningar hade svårighet att med tillämpning av valsystemet vinna befordran.

Denna princip att tillsättning av kyrkoherdetjänst i vissa regelbundet återkommande fall skall tillkomma Kungl. Maj:t torde vara erforderlig för att

Utskottet.

undanröja de ojämnheter och orättvisor som skulle kunna uppstå med ett tillämpande över hela linjen av principen om församlingens rätt att själv utse sin präst. Det bör dock därvid tillses att bestämmelserna äro så utformade att ej olägenheter i andra avseenden uppkomma. Det synes nu allmänt medgivas att vissa mindre önskvärda följder av bestämmelsen om val vid tredjegångstillsättning framträtt. I de fall, då Kungl. Maj:t frångår församlingens val och eventuellt utnämner någon som ej ens sökt tjänsten inom den stadgade ansökningstiden, kan valproceduren lätt komma att för församlingsmedlemmarna framstå såsom en onödig, understundom rätt besvärlig formalitet. Och då skillnaden mellan val vid tredjegångstillsättningar och vanliga prästval ofta ej står fullt klar för den enskilde församlingsmedlemmen, kan nyssnämnda förhållande inverka ofördelaktigt på valdeltagandet vid de regelmässiga prästvalen med risk att hela valsyste-met råkar i misskredit. De invändningar, som rests mot en reform på området, torde väsentligen motiveras därmed att svårigheter skulle föreligga att utforma lämpliga nya regler för de avsedda tredjegångstillsättningarna. Dessa svårigheter synas emellertid icke oöverkomliga, och frågan är enligt utskottets mening av den vikt att en utredning bör komma till stånd. Det kan icke förväntas att ett uppskov med frågan skulle skapa bättre förutsättningar för dess lösning. Med hänsyn till att, av tillgängliga uppgifter att döma, de fall som avsetts att regleras genom tredjegångstillsättningarna äro betydligt fåtaligare än hela antalet tredjegångstillsättningar — i över hälften av fallen har Kungl. Maj:t utnämnt den av församlingen valde — synes det böra tagas under överbäggande huruvida icke Kungl. Maj:ts tillsättningsrätt skulle kunna begränsas till ett mindre antal fall än nu är stadgat samtidigt som valproceduren i dessa fall underlåtes.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående ändrade bestämmelser för s. k. tredjegångstillsättning av kyrkoherdetjänst samt om framläggande av de förslag var-till utredningen kan föranleda.

Stockholm den 9 maj 1939.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Karl Emil Johanson**, *Wagnsson*, *Ewerlöf*, *Gärde*, *Karl Johan Olsson*, *Verner Andersson* och *Brandt*;

från andra kammaren: herrar *Bergquist**, *Lindqvist*, *Hedlund* i Östersund och *Lindmark*, fru *Östlund* samt herrar *Ryberg*, *Olsson* i Mellerud och *Gezelius*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

dels av herrar *Karl Emil Johanson, Ewerlöf, Gärde, Lindqvist och Lindmark*, vilka anförde:

»Att systemet med tredjegångstillsättningar utgör ett behövt komplement till huvudregeln om församlingarnas rätt att själva utse sina präster, därom synas vara alla ense. Emellertid bör man icke inskränka nämnda rätt för församlingarna mer än som verkligen är av förhållandena påkallat. Vid tillkomsten år 1934 av de gällande bestämmelserna om tredjegångstillsättning anslöt sig första lagutskottet till det framlagda förslaget under den förutsättningen, att Kungl. Maj:t vid utövandet av den utnämningssrätt, som skulle tillkomma Kungl. Maj:t, toge vederbörlig hänsyn till församlingarnas vilja. Utskottet uttalade tillika den bestämda förväntan att i de fall, då utnämningssrätten tillkomme Kungl. Maj:t, församlingens val likväl komme att tillmätas ett väsentligt inflytande på tjänstens tillsättning, där det visade en under avsevärt deltagande tydligt uttalad mening och valresultatet icke skulle leda till uppenbar orättvisa. Erfarenheterna under den tid bestämmelserna varit i tillämpning visa också att Kungl. Maj:t kunnat i flertalet fall följa församlingarnas genom valet uttalade vilja. Tillräckliga tillfällen att placera sådana prästmän, som tredjegångstillsättningsinstitutet avsåg att bereda befordringsmöjligheter, synes Kungl. Maj:t hava i de fall, då valdeltagandet varit allenast obetydligt eller stor splittring bland de röstande förelagat. Det framgår härav att även vid tredjegångstillsättningarna valet har en uppgift att fylla. Enstaka fall, där missförhållanden yppa sig, torde näppeligen kunna undvikas ens med en annan ordning för dessa tillsättningar. Det torde jämväl böra framhållas, att vissa av de skäl, som förebragts för ett avskaffande av valet vid tredjegångstillsättningar, kunna synas riktade mot valprincipen överhuvud. Vi finna det försiktigast att avvakta ännu en tids erfarenhet av tillämpningen av reglerna om tredjegångstillsättningar och få alltså hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

dels ock av herr *Gezelius* beträffande motiveringen till utskottets hemställan.